

Klimatförändringen, strukturer och individens ansvar

Statsminister **Juha Sipilä** fokuserade på vår tids mest akuta problem under Europaforum som ordnades i Åbo i slutet av augusti. Enligt Sipilä kan "klimatförändringen stoppas på tre sätt: genom att minska konsumtionen, genom att öka koldioxidsänkorna samt genom kolersättande teknologi" (*Helsingin sanomat* 31.8.2018). Därtill efterlyste Sipilä frivilligt ansvarstagande från konsumenternas sida. Sipiläs uttalande är på många sätt problematiskt. Han nämner inte alls behovet av att avstå från koldioxidintensiv infrastruktur och att ersätta detta med någon annan form av infrastruktur. Därtill lägger Sipilä i sin modell ett alltför stort ansvar på konsumenternas axlar att minska på konsumtionen, även om detta kunde regleras i lag genom negativa incentiv. Sipiläs förtroende för kolersättande teknologi är ovanligt och i ljuset av tillgänglig information grundlöst. Vanligare är ändå att tänka att individer påverkar klimatförändringen genom att minska sina egna utsläpp eller genom att minska sitt eget koldioxidavtryck. Det vill säga genom konsumentval.

Klimatförändringen är ett strukturellt problem. Det handlar inte bara om att alla enskilda individers sammanslagna utsläppsmängd påverkar klimatets uppvärmning, utan det handlar om att vårt samhälle fungerar så att det är svårt att leva ett utsläppsfritt liv. Därtill är det ganska svårt att avgöra vilka utsläpp som verkligen är mina egna. Borde vi anklaga chauffören, bensinförsäljaren eller vägingenjören? Eller borde vi anklaga trafikministern för att vi inte har tillräckligt välfungerande kollektivtrafik? Även om den enskildes bilkörande inte har stor påverkan på hela landet eller ens på stadens infrastruktur, kan bilisten ändå varje dag besluta att starta eller inte starta bilen. Köttätande är ett ännu mer komplicerat fall. Köttproduktionen ger upphov till enorma växthusgasutsläpp, men konsumentens val och hur de påverkar utsläppen ligger bakom flera av problemen. Ifall en tillräckligt stor mängd människor skulle sluta att äta kött, så skulle detta förr eller senare också påverka köttproduktionen. Men reglering av matproduktionen skulle ändå ha en snabbare och effektivare påverkan.

Inom klimatetiken, d.v.s. det filosofiska område som berör klimatförändringen som ett moraliskt problem, har man talat mycket om den enskilda individens ansvar. Det centrala problemet verkar vara att den enskilda individens agerande inte har någon påverkan. Detta leder å sin sida till att det blir problematiskt att lägga ansvaret för klimatförändringen på den enskilda individen. Ansvar förutsätter påverkningsmöjligheter, men det verkar som om ingen enskild individs agerande skulle påverka problemen. Klimatet värms upp oberoende av

om jag kör bil eller inte. Klimatetiken har länge varit fångad av samma illusion som Sipilä sitter fast i. Istället för att fokusera på samhället som helhet, dess uppbyggnad och infrastruktur, har man fokuserat på de enskilda individernas sammanlagda utsläpp.

Ett strukturellt perspektiv innebär att man undersöker de villkor som enskilda individers och gemenskapers handlande verkar under, samt undersöker vilken samhällsbyggnad detta handlande har. Väsentligt ur klimatförändringens synvinkel är kapitalismens strävan efter vinning, dess samband med ekonomisk tillväxt och utsläpp av växthusgaser, samt olika former av infrastruktur så som trafik, energiproduktion och matproduktion. Även ideologi och kultur har betydelse.

Utifrån detta perspektiv är det viktigare hur individen kan påverka samhällsstrukturerna än den enskilda individens utsläpp, hur dessa än räknas. Företagsledare och statsministern har stora möjligheter att påverka hur vårt samhälle fungerar. Deras ansvar och möjliga skuld till klimatförändringens skadeverkningar beror inte på deras livsstil utan på hur de har använt sin makt.

Betyder då detta att den enskilda individens livsstil saknar betydelse? Inte nödvändigtvis. Det kan hända att just mina koldioxidutsläpp inte påverkar klimatet nämnvärt. Men av konsumtionssociologin lär vi oss att också konsumtion innebär kommunikation och socialt agerande. Kanske också livet som vegan påverkar samhällets struktur på sitt sätt. Det som är problematiskt med att fokusera på konsumtionen är ifall det framställs som den viktigaste, eller ännu värre, den enda påverkningsmöjligheten.

Ett strukturellt perspektiv innebär således inte att man glömmer den enskilda individens ansvar. Samhällsstrukturerna är inte något slags mystiska mekanismer som är skilda från människorna, och som styr oss med algoritmer likt robotar. Samhällsstrukturer kan undersökas och de kan påverkas. Det är inte lätt, men livet skulle inte heller vara lätt i en värld där klimatförändringarna löpt amok.

Jag har två teser om klimatförändringsdiskussionen. Vi behöver dels en analys av makten, kapitalismen och andra klimatpåverkande strukturer. Därtill bör ansvarstagande individer sluta sig samman med varandra och förändra samhället.

Lauri Lahikainen är forskardoktor vid Tammerfors universitet

